

éri őket: egymás kezét érintik fosztáskor. Elzavarja Balogh Janit.

Ezzel fejeződik be a *Szolgaság*, frőja igen nagy féltelőségvállalással, eléggé nem értékelhető becsüvággyal, nagy igényességgel fogott hozzá, s vezette mindvégig a mű iránt. Az ellenség ábrázolásában a helyes az igaz utat kereste, tehát a nehezébet, Könnyű lett volna gyűlöletessé tenni a kulákat vagy a csendőrt, ha — mondjuk — ő maga — Veres Péter — oktatna ki bennünket ezek aljasságáról (ahogy ezt, sajnos, sokhelyütt olvastuk is). De az író élő embereket alkotott, sok öszszetevőből eredő és álló embereket, akiknek láttán soha nem jut eszünkbe, hogy regényt olvasunk, költött cselekményt, hanem az élet íze, valósága, hite tölti be az olvasót. Ha maradnak is bennünk kíváncsivalók, amikor a könyvet letesszük, elvitathatatlan, hogy nemcsak Veres Péter lépett nagyot előre a *Szolgaság*-gal, hanem irodalmunk is. Persze adósnak maradt többek között a feudális unak és a dolgozó nép viszonyának bővebb kiboncolásával, az egyház szerepe is vázlatosan bemutatott, a hosszú és nem egyszer fárasztó szakleírások helyett több cselekményt kívánna az olvasó, az egyénekhez is közelebb szeretnének menni egy-két lépéssel, s meglátni azt vagy azokat a falusi embereket, akik ki-ki tudnának lépni a passzívitásukból (mert bizonyára ilyenek is voltak); az élet provinciális voltát aláhúzza az a tény is, hogy nemcsak az ipari munkásság, de még a falusi iparos- és kereskedő-réteg ábrázolása is szinte tervszerűen sovány.

Mindezekkel szemben állanak a regény felejthetetlen részei. Hogy mit jelent a közösségi munka az ember életében, azt szinte észrevétlenül, a cselekmény természetes sodrásában mutatja be, amikor Jani az állatok — egyébként is gyönyörűen megírt — éjjeli vásárrahajtásában ezt tapasztalja.

Nyelve, stílusa természetes, egyszerű, sajtalmentes, de izés és hiteles. Veres Péterből tucatjával áradnak nemcsak az ismertebb közmondások (örökös mindig több van, mint ház; idegen kutyának lába közt a farka; suth subához, guba gubához; kaparj kurta, neked is lesz stb.), hanem olyan szólások, amelyeket csak nála olvassunk, de amelyekről abban a pillanatban tudjuk és hisszük, hogy élő, használt, „szak próbált” mondanivalók. Tájszavai, amelyekkel bőven él, szinte soha nem teszük homályossá a mondatokat, bár ha kiszakítva ideírjuk őket, értelmetlenek a köznyelv számára (salapál, lecsilhad, sil-lámik, izik, csócsázás, csajja, moncsolgatni, bodag, nádesörmő, hencsereg, csorbóka, csenyeg, zsenyeg, susma, kastos, bongyöli, szádorog, pucifaru, eves, butykászik stb.). Veres Péter nemcsak a növények és a háziállatok életét ismeri tökéletesen, de például a borzét is. Jól világít rá a hiedelmekre (az örvényről; a dögvészről, amely a földből jön, s oda is megy vissza). Használ ritkán hallott, egészen tömören és egyben újnak ható öszszetételeket (leszek-gazda, nemszeretem dolog vagy ember, éhtavasz, kisvagysis stb.), amelyek közül már a regény megjelenése óta is nem egy közhasználatúvá vált.

Veres Péter trilógiájának első része szép és hasznos olvasmány. Nehezen várjuk a folytatását. Ahogy az író az utolsó két-három évben egyre szélesebben bontakozik ki, megvan a reményünk, hogy a még meglévő hiányosságait is leveti, és megalkotja azokat a műveket, amelyek proletárharcunkban a legélesebben szűrő fegyver és a legtermelőképesebb csákány lehetnek. Ezt várja tőle a magyar irodalom és a magyar nép, a mezők fiaí és a gyárak dolgozója.

SOMFAI LÁSZLÓ

Makarenko nyomdokain

E. N. Medinszkij: Makarenko élete és pedagógiája c. könyvéről

A szocialista társadalom számára a legértékesebb tölke az ember. A gyermek a kultúra és a jövőépítés legfontosabb biztosítóka, ennél fogva a nevelés társadalmi életünk előterében áll. A forradalmi átalakulás új, forradalmi módszereket követel a pedagógia tudományától is. A közösség megváltozott arcúata, az erkölcsi eszmék gazdag tartalma nehéz és szép feladatok elé állítja a ma nevelőit. Szerencsések vagyunk, hogy olyan tanfőbmeszter, egyben

művészi realista író-pedagógus példaképünk van, mint A. Sz. Makarenko. Egész élete, pedagógiai munkássága, kísérletei, elméleti fejtegetései az új típusú, magasabbrendű ember kovácsolását példázzák.

Makszim Gorkij Makarenkot csodálatos embernek, tettét világraszóló jelentőségűnek tartotta és méltán, mert mintegy száz tanulmányra tehető munkássága, 16 éves eredményekben gazdag gyakorlati úttörése, több mint 3000 növendék átfórmálása fű-

zódik nevéhez, s bőséges anyagot, szinte kimeríthetelen erőforrást nyújt a szocialista neveléstudomány tudományos, egyben gyakorlati megalapozásához.

Minden sorából írói megelevenítéssel és meggyőző erővel árad felénk a küzdelmekkel és pillanatokkal kísért, hadakozó, de mindenkori optimizmusával győzedelmeskedő ember.

A felszabadulás után utat kereső bizonytalanságunkban Makarenko könyvei, az ezekből áradó mély bölcsesség, életpasztaát, meggyőző erkölcsiesség vezette nevelőmunkánkban. Minden újabb munkája széles perspektívát tárt elénk, új lehetőségeket, forradalmi távlatokat.

Medinszkij professzor könyve a szovjet nevelés tükrében méltatja Makarenko életművét. Erre annál is inkább szükség van, mert Makarenko nem akart rendszeralkotó lenni, küzdelmeit, eredményeit az író érdekesítő, művészi kifejezési formájában, az élet reális körülményei között, a történelem természetes egymásutánjában nyújtja. Könyvei, előadásai kisebb értékezései elsősorban rejtek magukban azokat a mélyértelmű tanításokat, melyeket gyakorlat és színes gyakorlatából merített. Ezeket a pedagógiai módszerét és rendszerét alapjában érintő és tükröző, kérdéseket csak élet utolsó éveiben — 1937—39 között — kezdte rendszerezni, de anyagának jelentős része csak halála után jelent meg, sok pedig máig is kiadatlan. Medinszkij, a Szovjet Tudományos Akadémia tagja arra vállalkozott ebben a könyvében, hogy nagy mintaképének pedagógiai hagyatékát rendszerbe foglalja.

Makarenko munkájának gyújtópontja a közösségről vallott felfogása. Medinszkij meggyőző erővel mutat rá a közösségért, közösséggel és közösségben történő nevelés makarenkoi elgondolásának alapjára: a kommunista erkölcsi céljainak megvalósítására. Egyén és közösség problémáinak összefonódása a hazaszereteten — ez a makarenkoi pedagógia alapelve. A fegyelem megszépíti a közösség életét, s a fegyelmezett ember bajtársi szeretete kapcsolja össze, ragadja előre harcok és győzelmek felé az ifjúságot. A burzsoá egyénieskedés, önző kapzsiság helyébe lép az újípusú ember, aki az eszmék tüzeiben ég, társait megbecsüli, segíti, neveli. Makarenko így ír erről az „Izvesztijá”-ban 1937-ben: „A szocialista társadalom a közösség elvén épül. Nincs helye benne magános, elszigetelt egyéneknek, akár patthaszerű kidurodáshoz, akár az út eszálló porához hasonlítunk is: minden egyén a szocialista közösség tagja. A Szovjetunióban nincs és nem is lehet egyén a közösségen kívül, s ezért nem lehetséges elkülönült egyéni sors, egyéni út és boldogulás, sem, amely

elentmondana a közösség sorsának és boldogulásának.”

A közösségben kialakult tradíciók, szokások óriási átnevelő értéket jelentenek. Ezen a téren nincs lényegtelen, külsőleges tényező, minden látszólagos apróságnak megvan a maga esztetikai, erkölcsi nevelőereje. Makarenko több helyen leírja megrázó erővel, hogy egy-egy kettőtört sorsú, megtépzott, koravén gyermek szemében hogy csillan meg a könny, mikor az egyenruhás, dobszóval és zászló alatt, rendezett sorban felvonuló telepeseket látta. Az első pillanatban leolvasható bizalmatlanság, dac és rártartásig után a közösség ereje és szépsége ellenállhatatlan erővel vonzotta magához az alapjában romlattan lelkű fiúkat és lányokat. A közösség jól működő, külső formátan is megnyilvánuló vasfegyelme megnyerte a külön-külön züllésnek induló ifjakat. Az egyéni sorsok a közösség sorsává vált. Érezte a közösségnek mindenegybes tagja, hogy tettéért a közösségnek, a telepnek és ezen keresztül az egész szovjet államnak tartozik felelősséggel. Ebben a közösségben a régi, rongyos ruhák elégetésének szimbolikus rituáléjával együtt elégett a mult, ezt többé senki sem kérhette tőlük számon. Az új telepesséjé lett a szovjet közösség egyik szervében. E csodálatos összhang tudatos, művészi tervezője és vezetője, féltő, szigorú, de megértő öre volt A. Sz. Makarenko. Róla még az eltávolított telepessé is így emlékezik meg sirjánál: „Ma én az apamám vesztettem el.”

A hazaszeretettől átfűtött közösségi gondolatlan alapuló nevelési elveket Medinszkij találóan mutatja be könyvében a munka, jellemnevelés, kötelesség-tudat, becsület, akaraterő nevelése során iskolai és családi vonatkozásban. Különösen újszerű megvilágítást ad számunkra ez utóbbi téren. Meggyőzően mutatja be, milyen felelősség vár a szovjet szülőkre a gyermeknevelésben. Az iskolai nevelés eredményessége elképzelhetetlen a szülők támogatása nélkül. „Előadások a gyermeknevelésről” c. cikkében Makarenko így ír: „Önök szülők, és nemcsak a saját szülői örömeik kielégítéséért nevelik fiukat, vagy lányukat. Az Önök családjában, az Önök keze alatt a leendő szovjet ember, a leendő alkotó, a leendő harcos nő fel.” Medinszkij hangsúlyozza, hogy Makarenko műveinek óriási jelentősége van nemcsak a hivatásos pedagógia, hanem a legszélesebb társadalmi nevelés szempontjából is. A pedagógus munka megbecsülése és megszeretése, a hivatásérzet fellobbanása nem egy esetben Makarenko műveinek olvasásakor születtek meg. Ennek jelentőségét felismerte a Szovjetunió Neveléstudományi Akadémiája, mikor külön intézetet hívott életre, hogy Makarenko hagyományait, módsze-

reit közvetíték nemcsak a pedagógiai tudomány művelői, hanem a „legszélesebb szovjet társadalom számára, a „Makarenko Pedagógiai Hagyatékának Tanulmányozására Alapított Intézet“ vezetője Makarenko felesége, hűséges segítőtársa és munkatársa: G. Sz. Makarenko. Makarenko kézíratos anyagának rendezése, kiadása tovább folyik. A nálunk lefordított „Új ember kovácsa“, „Igor és társai“, „Szülők könyve“ és „Válogatott pedagógiai tanulmányok“-on kívül a Szovjetunióban 1948-ban jelent meg új könyve: „Pedagógiai művei“. Összes műveinek kiadása folyamatban van, 8 kötetre tervezik. Makarenko jelentősége csak fokozódik, nő, mert az ő munkája állandó élettöreje a szocialista pedagógiának, élete és szilárd jelleme maga is példakép valamennyi pedagógus számára. Találón írja Medinszkij: „Makarenko kiváló gyakorlati és elméleti életműve nem történelmi múltja, hanem jelene a szovjet pedagógiának.“ (120. lap.)

Medinszkij könyvéből kicseng az odaadó szeretet és hűség, tanítványi hála a nagy pedagógus iránt. Propagálója, terjesztője, népszerűsítője pedagógiai hagyatékának.

Medinszkij könyvének külön érdekessége, hogy a makarenkói telepekről, életmódjukról fényképeket közöl. Az egyik képen mezőgazdasági munkán látjuk a telepeseket, másikon lovassapatukat, zenekarukat, elektromos műszergyárukat, a kommuna fényképezőgégyárát.

Reméljük, rövidesen további fordításokból ismerkedhetünk meg mi is — immár a szovjet kiadásokkal egyidőben — Makarenko uttörő, forradalmi pedagógiájának gazdag színeivel. Medinszkij akadémikusnak ez a könyve is útmutató és tájékoztató Makarenko munkásságának megismeréséhez, kedvet ébreszt az olvasóban, hogy a nagy szocialista pedagógus-író élettől duzzadó, csodálatos stílusban megírt munkáit újra és újra áttanulmányozza.

GERÉB GYÖRGY

pecsernyikova :

Kamaszok

(MSzT Uj Magyar Könyvkiadó)

Révai József a megyei és kerületi tanácsok oktatási osztályainak vezetői számára tartott gyűlésen a következőket mondotta: „Az iskolai fegyelem és a tanulmányi előmenetel megjavításának kérdése nem a pedagógusok és tanulók ügye csupán, hanem ügye az egész kormánynak, az egész népi demokráciának és ügye a Magyar Dolgozók Pártjának.“ Régen nem volt ilyen fontos probléma az iskolai fegyelem kérdése, a tanulmányi előmenetel megjavítása, egyszerűen a nevelés, mert, az nem a széles dolgozó tömegek érdekét szolgálta, hanem a csekélyszámú kizsákmányoló akaratának volt alávetve. Ezeknek pedig megvoltak a maguk jól bevált brutális eszközeik, amelyekkel legálább is látszólagosan engedemes szolgálókká formáltak a növendékeket. A felszabadulás után azonban nagyot fordult történelmünk keze, mert a kizsákmányoló hatalmát megdőntötte a diadalmas Vörös Hadsereg, és a nép vette kezébe a hatalmat. Megkezdődött az ország gazdasági és társadalmi életének új alapokra való lerakása. Az új rend építése magával hozta az ember átalakítását is. Ez az új szocialista életforma új szocialista embertípus megszületését eredményezi, aki otthon érzi magát a megváltozott környezetben. E feladat nem könnyű. Míg a gazdasági és társadalmi rend szocialista alapokra való lera-

kásánál már jelentős lépéseket tettünk, addig az új ember kialakításánál már nehéz feladatok előtt állunk. Ha ezt az utat csupán a magunk erejéből kellene végigjárunk, akkor nagyon hosszú, küzdelmes munka várna ránk, amely lassúbbá tenné fejlődésünk menetét. Azonban a Szovjetunió ezen a téren is bőséges segítséget nyújt számunkra a feladatok gyors megoldására. Gondolunk itt elsősorban a nagy szovjet pedagógusok: Krupszkaja, Kalinin, Kairöv, Makarenko stb. munkáira, amelyek már eddig is irányt szabtak új nevelésünk számára.

Az eddig ismert nagy szovjet pedagógiai munkák mellémúltán sorakozik fel I. A. Pecsernyikovának a Szovjet Tudományos Akadémia tagjelöltjének az elmúlt évben megjelent könyve is a: Kamaszok (Borszéki Ferenc fordítása.) Pecsernyikova regényformájában dolgozza fel sokévi tapasztalatait, melyekre a serdülő ifjúság életének tanulmányozása közben jött rá. Annál is értékesebb ez a könyv, mert a legnehezebb nevelési problémával, a serdülő ifjúság helyes átalakításával foglalkozik. Ugyanis nem ismeretlen előttünk a Kamaszok belső világának sokrétűsége és gazdagsága — amint azt a könyv előszavában olvashatjuk —, melynek a titkai és problémái csak gyakorlott nevelő tudják kifürkészni és megoldani, de ennek azután